

การวิเคราะห์ระบบการใช้ที่ดินโดยใช้เมทริกซ์วิเคราะห์นโยบาย (PAM) ในพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดเล็ก ต.วัดจันทร์ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

ปัญหา

- ▶▶ เกษตรกรชาวเขาในพื้นที่สูง เป็นเกษตรกรยากจน ทำการเกษตรเพื่อการยังชีพ มีผลผลิตทางการเกษตรในระดับต่ำ และมีความไม่มั่นคงในอาหารและการดำรงชีพ เกษตรกรบางส่วนยังปลูกข้าวไร่ในไร่หมุนเวียน บางส่วนทำนาในพื้นที่ขนาดเล็กเมื่อมีผลผลิตอาหารไม่พอ เกษตรกรมีแรงกดดันที่ต้องพึ่งพาผลผลิตในสภาพไร่ ซึ่งใช้ที่ดินมากและเสี่ยงต่อความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม
- ▶▶ มีความพยายามส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ๆ ให้แก่เกษตรกรชาวเขา พืชใหม่ๆ เหล่านี้มักมีความเสี่ยงด้านราคาและผลผลิต บางทีก็สามารถทำกำไร บางทีก็ทำให้เกษตรกรขาดทุน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ▶▶ ในระดับเกษตรกร: วิเคราะห์กำไร ขาดทุน (private profitability) ของการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำบนที่สูง
- ▶▶ ในระดับสังคม: วิเคราะห์ผลตอบแทนต่อสังคม (social profitability) ของการเกษตร ในพื้นที่ลุ่มน้ำบนที่สูง
- ▶▶ วิเคราะห์ผลเชิงนโยบายในการพัฒนาการเกษตรที่สูงในพื้นที่ลุ่มน้ำที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา

- ▶▶ 4 หมู่บ้านชาวปกากะญอของโครงการหลวงวัดจันทร์ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

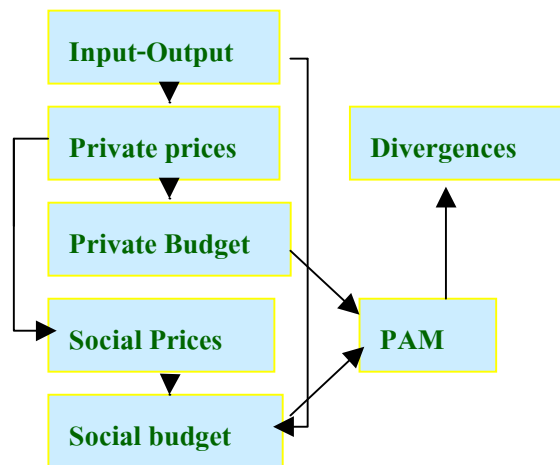
วิธีการศึกษา

- ▶▶ ศึกษาพืชที่เกษตรกรปลูก โดยใช้เมทริกซ์วิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis Matrix, PAM)

เมทริกซ์วิเคราะห์นโยบาย

	รายได้รวม	ต้นทุน		
		ปัจจัยการผลิตแบบค้าขายข้ามประเทศ	ปัจจัยการผลิตที่ไม่ค้าขายข้ามประเทศ	กำไร
ราคาในระดับผู้ผลิต	A	B	C	D
ราคาในระดับสังคม	E	F	G	H
ส่วนต่าง	I	J	K	L

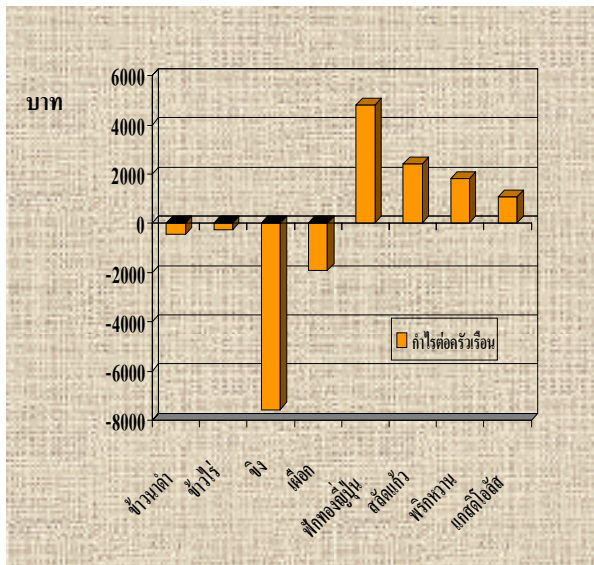
กำไรในระดับผู้ผลิต $D=A-B-C$ กำไรในระดับสังคม $H=E-F-G$
 เงินโอนระหว่างสังคมกับผู้ผลิต $L=I-J-K$
 เงินโอนด้านราคาผลผลิต $I=A-E$ เงินโอนในด้านราคาปัจจัย $J=B-F$ และ $K=C-G$ เมื่อ L และ I เป็นลบ หรือ J และ K เป็นบวก แสดงว่า สังคม "จ่าย" ให้เกษตรกรน้อยกว่าที่เขาควรได้รับ (เทียบเท่า ภาษี) สังคมในที่นี้ หมายถึงบุคคลภายนอกทั้งหมดที่ไม่ใช่เกษตรกร เช่น พ่อค้า ผู้บริโภค โครงการ หรือ รัฐบาล

ผลการศึกษา

- ▶▶ กำไรในระดับผู้ผลิต: พืชดั้งเดิม คือ ข้าวนาดำ และข้าวไร่ในพื้นที่ศึกษา และ พืชพาณิชย์ที่พ่อค้ารายย่อยรับซื้อ คือ ชিং และเผือก ไม่มีกำไร แต่พืชใหม่ที่แนะนำและส่งเสริมโดยโครงการหลวง (พืชทองญี่ปุ่น สลัดแก้ว พริกหวาน และ ดอกแกสดีโอล์ส) มีกำไร

นักวิจัย : เบญจพรรณ เอกะสิงห์ กิตติยา สุริยา และ
 สุวรรณ วุฒิเจริญการ

ตาราง PAM สำหรับข้าวหอมดําต่อไร้ (พื้นที่เฉลี่ย 3.6 ไร่)

	รายได้	ต้นทุน		กำไร
		บํางัยค้าขาย ข้ามประเทศ	บํางัยใน ประเทศ	
ราคาในระดับ ผู้ผลิต	1,504.2	202.6	1,428.9	-127.3
ราคาในระดับ สังคม	1,537.8	171.6	1,158.9	207.3
ส่วนต่าง	-33.6	31	269.9	-334.6

- ▶▶ กำไรในระดับสังคม : ประเมินจากการใช้ราคา "เงา" (export parity price and import parity price) ซึ่งเป็นราคาที่เทียบราคาส่งออก (ถ้ามี) หรือ นำเข้า (ถ้ามี) บวกลบค่าขนส่ง และการแปรรูปภายในประเทศ หักลบเงินอุดหนุน หรือภาษี
- ▶▶ พืชที่มีกำไรในระดับสังคม คือพืชที่ได้กำไรในระดับผู้ผลิต บวกข้าวหอมดํา และเผือก ส่วนข้าวไร้ และขิงพบว่าไม่มีกำไรทั้งในระดับผู้ผลิตและในระดับสังคม

สรุป

- ▶▶ การวิเคราะห์ส่วนต่างระหว่างราคาในระดับผู้ผลิต และราคาในระดับสังคมในแต่ละพืชสามารถชี้ให้เห็นถึงจุดที่ควรปรับปรุงในการส่งเสริมการเกษตรที่สูง คือ
- ▶▶ ในพืชพืชนิยมใหม่ๆควรมีการปรับปรุงราคาผลผลิต และระดับผลผลิตที่เกษตรกรสามารถผลิตได้ โดยผ่านทางเทคโนโลยีการผลิตในระดับผู้ผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการผลผลิต และการตลาด ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมี ราคาสุทธิ ผลผลิต และรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนราคาบํางัยการผลิตที่เกษตรกรชาวเขาจ่าย พบว่าสูงกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งอาจเป็นเพราะระบบตลาดและการคมนาคมที่ยังมีความไม่สมบูรณ์
- ▶▶ ในพืชดั้งเดิมของเกษตรกรชาวเขา ควรมีการดูแลส่งเสริมในด้านผลผลิตที่เกษตรกรได้รับเพราะอยู่ในระดับต่ำเมื่อมีต้นทุนสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรขาดทุน

- ▶▶ จากการวิเคราะห์แมทริกซ์วิเคราะห์นโยบายของแต่ละพืชที่ศึกษา พบว่า เกษตรกรชาวปากะญอ ถูก "เก็บภาษี" จากสังคมในรูปของ ราคาบํางัยการผลิตที่สูงเกิน หรือราคาผลผลิตที่ต่ำเกิน ระดับเงินโอนที่เป็นลบนี้ ถ้าคิดต่อครัวเรือนจะเท่ากับ 1,215 93 10,072 5,830 1,402 1,323 6,620 และ 4,140 บาท สำหรับ ข้าวหอมดํา ข้าวไร้ ฟักทองญี่ปุ่น สลัดแก้ว พริกหวาน ดอกแกสตีโอลด์ส ขิง และ เผือก ตามลำดับ
- ▶▶ ในกรณีพืชที่เกษตรกรปลูกไว้บริโภค ระดับการขาดทุน(หรือได้กำไร)ในระดับผู้ผลิตและระดับสังคมจะไม่สูงนัก ถึงกระนั้น ผลการวิเคราะห์พบว่าเกษตรกรต้องใช้ต้นทุนสูงกว่าที่ควรในการผลิต
- ▶▶ ในการปลูกพืชพืชนิยมใหม่ๆ นั้น หลายกรณีจะทำให้เกษตรกรขาดทุนเนื่องจากภาวะความเสี่ยงด้านผลผลิตและราคาที่สูง และแม้ว่าเกษตรกรจะได้กำไร ก็อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าที่ควรจะได้

เอกสารอ้างอิง

Benchaphun Ekasingh, Kitiya Suriya and Suwan Vutticharaenkarn. 1999. An Analysis of Land Use Systems Using Policy Analysis Matrix (PAM) in a Small Watershed in Watchan, Northern Thailand. Chiang Mai: the Multiple Cropping Center.